

ĐỀ BÀI

BÌNH GIẢNG ĐOẠN THƠ SAU
TRONG BÀI

Đất Nước

CỦA NGUYỄN KHOA ĐIỀM.

Ôi những dòng sông bắt nước từ đâu
Mà khi về Đất Nước mình thì cất lên câu hát
Người đến hát khi chèo đò, vượt thác
Gợi trăm màu trên trăm dáng sông xuôi.

Bài làm

Một nhà thơ nước ngoài đã nói: Mỗi khi một nhà thơ ra đời thì dường như thế giới được tái tạo lại. Điều ấy có lý, bởi lẽ thế giới nghệ thuật của mỗi tác phẩm không bao giờ trùng lên nhau, mỗi người nghệ sĩ đều có cách cảm nhận riêng về thế giới và tái tạo lại trong tác phẩm chuẩn thẩm mỹ riêng. Cũng là một dòng sông trong mát, đôi bờ cát trắng của quê hương nhưng trong thơ của Tế Hanh lại ngời lên một màu biếc nhớ thương, trong thơ Hoàng Cầm lại e ấp, băng khuâng đầy tâm trạng. Còn trong thơ của Nguyễn Khoa Điềm lại lạnh lốt những khúc hát dân ca.

*Ôi những dòng sông bắt nước từ đâu
Mà khi về Đất Nước mình thì cất lên câu hát
Người đến hát khi chèo đò, vượt thác
Gọi trăm màu trên trăm dáng sông xuôi.*

Trong phần đầu của chương V, trích từ trường ca *Mặt đường khát vọng*, Nguyễn Khoa Điềm đã cảm nhận đất nước ở nhiều phương diện: chiều dài thời gian lịch sử, chiều rộng không gian địa lý. Không gian mảnh đất này là nơi sinh ra của mỗi cá nhân và của cộng đồng từ bao đời nay. Nhân dân lao động, sinh sống đã đóng góp và tô điểm thêm cho vẻ đẹp cảnh quan đất nước. Từ ai Tam Quan đến mũi Cà Mau, ở mỗi dáng hình núi sông đồi biển đều in bóng dáng, lối sống và ước vọng của ông cha:

*Và ở đâu trên khắp ruộng đồng gò bãi
Chẳng mang một dáng hình, một ao ước, một lối sống ông cha
Ôi Đất Nước sau bốn nghìn năm đi đâu ta cũng thấy
Những cuộc đời đã hóa núi sông ta*

Sự khám phá mới mẻ của Nguyễn Khoa Điềm là nhận thấy trong cảnh quan đất nước luôn in dấu đời sống văn hóa truyền thống dân tộc. Do đó dòng sông cũng được cảm nhận ở phương diện văn hóa: dòng sông âm nhạc.

Xét về phương diện địa lý thì những dòng sông lớn ở Việt Nam như sông Đà, sông Cửu Long đều bắt nguồn từ bên ngoài biên giới, từ cao nguyên Tây Tạng hay Vân Nam – Trung Quốc... Khi những dòng sông ấy chảy qua quốc gia nào thì nó tô điểm cho vẻ đẹp quốc gia ấy và mang lại dấu ấn văn hóa của cư dân vùng miền đó với tên riêng, cũng có khi nó chỉ là một dòng sông hoang dại thời tiền sử. Nhưng khi nó băng qua biên giới Việt Nam, nhập quốc tịch Việt Nam thì nó có vẻ đẹp riêng không chỉ ở dáng hình mà còn là không khí văn hóa, cụ thể là những tiếng hát trên sông.

*Ôi những dòng sông bắt nước từ đâu
Mà khi về Đất Nước mình thì bắt lên câu hát.*

Những dòng sông đổ vào đất nước mình ẩm ấp phù sa, tưới cho những cánh đồng xanh tươi, trù phú, màu mỡ. Những con sông còn cho cá ăn, nước uống, cho vật liệu xây dựng nhà cửa, cho điện, cho con đường giao thông nối những bờ vui và xuôi ngược trăm chiều. Những dòng sông đã cho con người sự sống nên bao đời nay cộng đồng nào cũng sinh sống quần tụ bên sông. Do đó, mỗi con sông mang theo một nền văn hóa riêng, tên dòng sông trở thành tên một nền văn hóa: nền văn hóa sông Nin, nền văn hóa sông Hằng, nền văn hóa sông Hoàng Hà và nền văn hóa sông Hồng... Nhân dân đã sáng tạo ra nền văn hóa để tô điểm cho vẻ đẹp dòng sông. Ở bình diện hẹp, những người lao động trên sông hàng bao đời nay đã sáng tạo ra những làn điệu dân ca làm cho dòng sông như cất tiếng hát:

Và khi về Đất Nước mình thì cất lên câu hát

Người đến hát khi chèo đò, kéo thuyền vượt thác

Nhờ tiếng hát mà những dòng sông trở nên trữ tình hơn, vui hơn, có linh hồn hơn. Mỗi dòng sông gắn liền với một làn điệu dân ca riêng: sông Hồng thì có điệu hò, sông Hương thì có điệu nam ai, nam bình... Cửu Long Giang thì có điệu lý...

Mỗi dòng sông có dáng vẻ riêng, sắc màu riêng và có nét riêng về làn điệu dân ca nên mới gọi: *Gọi trăm màu trên trăm dáng sông xuôi*. Tính đa dạng của các làn điệu dân ca trên sông nước, đã góp thành nền văn hóa sông nước phong phú cho Tổ quốc ta. Câu thơ vừa ca ngợi, vừa tự hào về vẻ đẹp thân thương yêu dấu của đất nước mình.

Dòng sông và tiếng hát là hai hình ảnh đẹp trong tâm hồn người Việt. Do đó Tố Hữu đã thiết tha ca ngợi:

Tiếng ai tha thiết bên cồn

Bâng khuâng trong dạ bồn chồn bước đi

Hình ảnh này còn gợi liên tưởng đến tiếng sáo Trương Chi huyền thoại, tiếng sáo gắn bó một bi kịch tình yêu nhưng qua đó, dân gian đã ca ngợi những người bình dân vô danh là những nghệ sĩ tài năng đã góp phần tô điểm cho vẻ đẹp non sông này. Nhân dân đã sáng tạo văn hóa để làm đẹp cho đất nước:

Để Đất Nước này là Đất Nước của Nhân dân

Đất Nước của Nhân dân, Đất Nước của ca dao, thần thoại

Vẻ đẹp của dòng sông địa lý, văn hóa gợi nhớ đến dòng sông lịch sử của Hoài Vũ, cũng có vẻ đẹp đáng ca ngợi và tự hào:

Đây con sông như dòng sữa mẹ

Nước về xanh ruộng lúa vườn cây

*Và ấm áp như lòng người mẹ
Chờ tình thơ trang trái đêm ngày
Đây con sông như dòng lịch sử
Sáng ngời tên từ thưở cha ông
Đã bao phen đoàn quân cảm tử
Vùi đáy sông xác giặc tanh nồng*

(Vàm Cỏ Đông)

Cách cảm nhận về dòng sông, về không gian địa lý của Nguyễn Khoa Điềm như thế là mới mẻ. Viết về dòng sông tác giả đã bộc lộ niềm yêu thương, ca ngợi và tự hào. Bốn câu thơ cũng góp phần thể hiện rõ tư tưởng của đoạn trích *Đất Nước*.